

วิเคราะห์หลักธรรมและความเชื่อในประเพณีงานศพของชาวรามัญเกาะเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี

A Buddhist Principles Analysis and Funeral Traditions of Raman People
in Koh Kret, Nonthaburi

พระปลัดสนั่น สัจจวโร, Phrapalad Sanan Sajjavaro¹

อุทัย สติมัน, Uthai Satiman²

พระมหาอุตร สุตฺติญาโณ, Phra Maha Udon Suttiyano³

Email: Sanan031972@gmail.com

Received: April 11, 2022 Revised: May 11, 2021

Accepted: May 15, 2021

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ 1) เพื่อศึกษาพิธีศพในสมัยพุทธกาล 2) เพื่อศึกษาพิธีศพของชาวรามัญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี 3) เพื่อวิเคราะห์คตินิยมความเชื่อในงานศพของชาวรามัญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า ชาวรามัญเกาะเกร็ดเป็นกลุ่มชนที่เคร่งครัดในขนบธรรมเนียมประเพณีของตนเองมาก โดยเฉพาะพิธีกรรมเกี่ยวกับความตาย ชาวรามัญแบ่งลักษณะการตาย เป็น 2 ประเภท คือตายแบบปกติ และตายแบบไม่ปกติ การตายแบบปกติมีขั้นตอนและพิธีกรรม คือ การบอกข่าวการตายเบื้องต้น การอาบน้ำศพ การแต่งตัวศพ การนำหมากและเงินใส่ปากศพ การปิดปากศพด้วยใบพลู การมัดศพ การตั้งศพ การนำศพลงโลง การเคลื่อนย้ายและการจูงศพ การฝังศพ การจัดวางพื้นเผาบนเชิงตะกอน การเผาศพ ซึ่งมีพิธีโยนผ้าราไฟ การกลับจากการเผาศพ การเก็บอัฐิ พิธีปล่อยพระ ส่วนพิธีกรรมการจัดการศพแบบไม่ปกติ มีขั้นตอนที่แตกต่างจากศพปกติ คือเมื่อมีคนตายต้องรีบฝัง จะไม่มีการทำบุญเลี้ยงพระ จะ

¹ สาขาวิชาพระพุทธศาสนาศึกษา บัณฑิตศึกษา, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. / Faculty of Graduate Studies Mahamakut Buddhist University

² มหาวิทยาลัยสวนดุสิต / Suan Dusit University, Thailand

³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม/

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ทำได้หลังจากวันตายแล้ว 7 วัน ทำทานด้วยอาหารดิบ การขุดศพขึ้นมาเผา นั้น ต้องไม่ต่ำกว่า 3 ปี ยกเว้นศพที่เป็นโรคติดต่อจะไม่มี การเผา

คำสำคัญ: (คติธรรม),(ความเชื่อ),(ประเพณีงานศพ),(ชาวมอญเกาะเกร็ด)

Abstract

This thesis contained 3 objectives; 1) to survey the funeral ritual in Buddha's time, 2) to illustrate the funeral of Raman Kohkret, Nonthaburi, 3) to analyze the Buddhist morale and belief in funeral ritual of Raman Kohkret, Nonthaburi province. It was qualitative research. From study, it was found that Thai Mon people who lived in Kohkret area, strictly followed their custom and disciplines especially the funeral ritual performance. There are two classifications of death; 1) regular death, and 2) irregular death. For first type of death, there are three steps of ritual, i.e., death informing to public, corpse bathing, corpse dressing, bringing the ripe areca-nut and coins in the dead's mouth, betel leaf covering, funeral tying, funeral burial, casket removal, death carrying and hauling, burial, arrangement for cremation, cremation with a fire cloth throwing ceremony, returning from cremation site, ashes collecting, sending functional Bhikkhus. The irregular death is detailed in different from regular one, i.e., the quick burial without any merit performance by offering food for Bhikkhus, which will be arranged after 7 days, giving the raw food, the corpse unearthen for burning must not be less than 3 years, except the corpse with contagious disease will not be cremated.

Keywords: (Principle),(Belief),(Funeral tradition),(Mon Kohkret)

1. บทนำ

ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการตาย หรือที่เรียกว่า “ประเพณีงานศพ” ต่างก็มีลักษณะเฉพาะของการจัดงาน ที่แตกต่างกัน ประเพณีงานศพของชาวพุทธ คริสต์ หรืออิสลาม ล้วนแล้วแต่มีขั้นตอน และพิธีกรรมที่ต่างกัน ทั้งนี้รายละเอียดของขั้นตอนขึ้นอยู่กับลักษณะของวัฒนธรรม ประเพณี รวมถึงความเชื่อของแต่ละกลุ่มที่แสดง ให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะไว้อย่างชัดเจน

ชาวมอญ (Mon) ถือเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีประวัติศาสตร์ยาวนาน ชาวมอญเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ศรัทธาในพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด ทั้งยังมีวัฒนธรรม ประเพณี และความเชื่อที่มี การสืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน ถึงแม้ว่าชาวมอญ

ได้อพยพเข้ามาในประเทศไทยเพื่อมาพึ่งพระบรมโพธิสมภารของพระมหากษัตริย์ไทยตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา (ในปีพุทธศักราช 2127) เรื่อยมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ (ตอนต้น) แต่ชาวมอญยังคงไม่ลืมสิ่งสำคัญที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษของตนเองนั่นคือการสืบทอดวัฒนธรรมและประเพณีของตนเองดังที่อิมจิรา อ่อนคำ⁴ ได้กล่าวไว้ว่า การอพยพในแต่ละครั้งนั้นชาวมอญยังนำวัฒนธรรมประเพณีและความเชื่อดั้งเดิมของตนเองเข้ามาในประเทศไทยด้วย ถือเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชาวมอญ เช่น พิธีกรรม ความเชื่อต่าง ๆ ในวิถีชีวิตของชาวมอญ รวมถึงความเชื่อเรื่องผี บรรพบุรุษ ขนบธรรมเนียม และประเพณีในแบบมอญที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาอย่างช้านาน เช่น ประเพณีการเกิดการตาย การบวช และรวมไปถึงความศรัทธาในพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด สุเอ็ด คชเสนี⁵ ได้สรุปไว้ว่า ชาวมอญถือเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีวัฒนธรรมเป็นแบบฉบับของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการมีภาษามอญของตนเอง มีหนังสือศิลปกรรม ดนตรี รวมถึงความเชื่อทางศาสนาอย่างเคร่งครัด ชาวมอญยังมีขนบธรรมเนียมประเพณีที่ได้รับการยอมรับมาจนถึงปัจจุบัน คือประเพณีสงกรานต์การล้างข้าวแช่ การปล่อยนกปล่อยปลา และยังรวมถึงประเพณีชีวิตของมอญ ซึ่งถือได้ว่าเป็นความเชื่อที่ชาวมอญได้ยึดถือปฏิบัติมาจนถึงรุ่นลูกรุ่นหลานตั้งแต่เกิดไปจนถึงตาย คือประเพณีการตั้งครุฑ ประเพณีโกนผมไฟ ประเพณีการบวช ประเพณีการแต่งงาน ประเพณีการนับถือผีบ้าน และประเพณีการตาย เป็นต้น ซึ่งชาวมอญที่อยู่ในแผ่นดินไทยก็ยังคงรักษาสืบทอดความเป็นกลุ่มชนมอญไว้ได้จนถึงปัจจุบัน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย/วิทยานิพนธ์เรื่อง “วิเคราะห์หลักธรรมและความเชื่อในประเพณีงานศพของชาวมอญเกาะเกร็ดจังหวัดนนทบุรี” สำหรับวัตถุประสงค์ที่ต้องการนำเสนอในบทความนี้มี 3 ข้อ คือ

1. เพื่อศึกษาพิธีศพในสมัยพุทธกาล
2. เพื่อศึกษาพิธีศพของชาวมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
3. เพื่อวิเคราะห์คติธรรมความเชื่อในงานศพของชาวมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

⁴ อิมจิรา อ่อนคำ, “ประเพณีงานศพของชาวมอญกับความเชื่อที่สืบทอดอย่างเข้มแข็งในสังคมไทย”, วารสารบริหารธุรกิจและสังคมศาสตร์: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ปีที่ 2 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2562), หน้า 103.

⁵ สุเอ็ด คชเสนี, วัฒนธรรมประเพณีมอญ, (กรุงเทพมหานคร: เทคโปรดักชั่นแอนด์แอดเวอร์ไทซิ่ง, 2543), หน้า 73

3. วิธีดำเนินการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยการรวบรวมข้อมูลจากตำรา วิชาการ บทความ และงานแปล แหล่งข้อมูลเอกสารที่จะนำมาศึกษาแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ (1) เอกสารปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2439 (2) เอกสารทุติยภูมิ ได้แก่ อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา เอกสาร ตำราทางวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหลักคำสอน แนวคิดเรื่องคติธรรมความเชื่อในงานศพของชาวมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรีอันเป็นงานวิจัยครั้งนี้

2. การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descript) ตามหลัก อุปนัยวิธี

3. สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

4. เรียบเรียงเป็นเล่มวิทยานิพนธ์ และนำเสนอผลการวิจัย

4. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษา พบว่า พิธีศพในพระพุทธศาสนานั้นได้กล่าวถึงเรื่องความตายไว้ว่าเป็นสิ่งที่น่าสังเวชใจ เป็นทุกข์ เป็นอุทธรณ์ให้เร่งรีบปฏิบัติตน เมื่อพ้นจากความตาย เพราะว่าการเกิดแก่เจ็บ ตายนั้นเราจะมองเห็นถึงความอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา มีการเกิดขึ้นตั้งอยู่และดับไปเป็นธรรมดา

พิธีศพ หมายถึง ระเบียบพิธีกรรมในการจัดการเกี่ยวกับศพของบุคคลที่ตายไปหรือร่างคนที่ตายแล้วมีคติความเชื่อที่ว่าคนเมื่อสิ้นลมหายใจ ประเภทของพิธีศพทางพระพุทธศาสนานั้นมีประเภท คือพิธีศพในสมัยพุทธกาลและพิธีศพในสมัยปัจจุบัน มีลำดับขั้นตอนที่แตกต่างกันออกไปตามยุคตามสมัยที่ผู้ศึกษาได้กล่าวไว้แล้วนั้น ส่วนเป้าหมายและคุณค่าของพิธีศพนั้นจะมีความสำคัญมาก เพราะเป็นข้อกำหนดให้ปฏิบัติต่อกันของคนในสังคม การทำพิธีศพนี้มีความแตกต่างจากศาสนาอื่น ๆ ในการทำพิธีศพจะทำให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยและทำให้เกิดความสามัคคีในญาติพี่น้อง และบุคคลที่อยู่ร่วมกันในสังคม⁶

พิธีศพเป็นการอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับไปแล้วนั้น เป็นคติธรรมความเชื่อที่เชื่อมโยงกับหลักธรรมในทางศาสนา เพื่อเป็นการอุทิศส่วนบุญให้แก่ผู้ล่วงลับ เป็นการสงเคราะห์อนุเคราะห์แก่ญาติผู้วายชนม์ ให้ไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ เป็นการแสดงออกถึงน้ำใจที่ดีงาม การแสดงออกถึงน้ำใจต่อกันมี 3 ยาม คือยามจน ยามเจ็บ และยามจาก ซึ่งเป็นคติธรรมในทาง

⁶ ปราณี วงษ์เทศ, พิธีกรรมเกี่ยวกับความตายในประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2534), หน้า 14.

พระพุทธศาสนาเกี่ยวกับการทำบุญอุทิศให้ผู้ตายไปแล้วนั้นดวงวิญญาณของผู้ตายจะไปไปสู่สวรรค์

จากการจัดการพิธีศพเบื้องต้น สรุปได้ว่า การจัดการพิธีศพนั้น คือพิธีการชำระศพตามระเบียบ ปฏิบัติทางความเชื่อของศาสนา มีการเผาหรือฝังเป็นต้น ด้วยวัตถุประสงค์เพื่อแสดงความอาลัย ความระลึกถึงกัน ความกตัญญูต่อผู้เสียชีวิต ซึ่งอยู่ที่ว่าผู้ประกอบกิจนั้นดำรงตนอยู่ในฐานะอย่างไร โดยเริ่มตั้งเมื่อผู้ตายได้หมดลมปราณลงไปจนกระทั่งการทำประกอบกิจเบื้องต้นอันเหมาะสมแก่กาลเทศะและ ขนบธรรมเนียมประเพณี หรือวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้น ๆ เป็นสำคัญ

ชาวรามัญมีประเพณีและความเชื่อที่มีความผูกพันต่อชีวิตและความเป็นอย่างยิ่งซึ่งแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของชาวมอญที่แตกต่างไปจากไทย แม้ชาวมอญและไทยได้รับอิทธิพลของศาสนาพุทธพราหมณ์ และฮินดู จากอินเดียเหมือนกัน ทำให้รับเอาคติความเชื่อเกี่ยวกับการทำพิธีต่างๆ เพื่อความ เป็นสิริมงคลในชีวิต นับตั้งแต่แรกเกิด จนถึงสิ้นชีวิต และได้ยึดถือปฏิบัติติดต่อกันมาจนกลายเป็น ประเพณีแตกต่างกันในแง่ของรายละเอียดและการปฏิบัติ⁷

การจัดพิธีศพของชาวมอญเกาะเกร็ด มีการสืบทอดมาอย่างช้านาน ชาวมอญเกาะเกร็ดให้ความสำคัญเกี่ยวกับการทำพิธีตั้งแต่เกิดจนตาย งานศพเป็นพิธีกรรมที่ชาวมอญให้ความสำคัญและเคร่งครัดในการปฏิบัติกับผู้ตายเป็นอย่างมาก เพราะเชื่อว่าถ้าปฏิบัติไม่ถูกวิธีจะนำความวิบัติมาให้ลูกหลานคนที่ยังอยู่ งานศพของชาวมอญจึงมีการจัดการละเอียดและค่อนข้างซับซ้อน เพื่อมีวัตถุประสงค์เดียวกันกับชาวพุทธคือ ต้องการส่งดวงวิญญาณของผู้ที่ล่วงลับไปสู่สุคติ

เมื่อมีผู้ใดใกล้จะเสียชีวิตจำเป็นต้องนำข้าวไปแจ่มกับผู้ที่ผู้ตายนับถือ และญาติจะทำการนิมนต์พระสงฆ์มาช่วยนำทาง ให้ตั้งจิตอธิษฐานระลึกถึงคุณพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ เมื่อสิ้นลมแล้วเพื่อนบ้านจะมาช่วยกันแบ่งหน้าที่ในการรับผิดชอบช่วยเหลือในงานศพ เริ่มต้นจากการนิมนต์พระสงฆ์ และเตรียมอุปกรณ์ต่างๆให้พร้อมในการทำพิธีกรรม เริ่มอาบน้ำศพและแต่งตัวให้ศพโดยมีลำดับเป็นขั้นตอนความเชื่อของชาวมอญเกาะเกร็ด หลังจากทำความสะอาดศพเรียบร้อยแล้ว จะทำการมัดตราสัง การตั้งศพนั้นชาวมอญนิยมนำศพวางบนเตียงไม้ไผ่เรียกว่า “โจ้ง-เนียง”⁸

⁷ จวน เจริญวิเศษยาจารย์, **ประเพณีมอญที่สำคัญ**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2548), หน้า 133.

⁸ พิศาล บุญผูก, **ประเพณีการทำศพมอญ, จดหมายเหตุชาวไทยเชื้อสายมอญ บำเพ็ญกุศลถวายสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ตามลัทธิธรรมเนียมมอญ**, พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลาคม, 2551), หน้า 59.

การสวดพระอภิธรรม เต็มสวด 7 วัน ปัจจุบันกำหนดที่วันขึ้นอยู่เจ้าภาพ การนำศพลงโลง ชาวมอญมีธรรมเนียมที่เคร่งครัดมากห้ามนำโลงศพขึ้นบนบ้าน การนำศพลงโลงนั้นต้องทำนอกตัวบ้าน ก่อนยกศพใส่โลงจะทำพิธีเปิดโลงโดยเจ้าพิธีเป็นผู้ประกอบพิธีกรรม การเคลื่อนย้ายและการจูงศพ จะเคลื่อนศพออกทางประตูผี ลงบันไดผี และเวียนศพจะเวียนซ้ายสามรอบ มีความเชื่อให้ดวงวิญญาณหลงทางกลับบ้านไม่ถูก ชาวมอญทุกคนช่วยกันหามโลงศพไปจนถึงป่าช้า เมื่อได้เวลาพระภิกษุสงฆ์เริ่มให้เบญจศีล สวดมาติกา จบแล้วกรวดน้ำอนุโมทนา ตามลำดับ การฝังศพจะขุดหลุมโดยให้ความยาวของหลุมหันไปทางทิศเหนือและทิศใต้ ฝังศพโดยศีรษะหันไปทางทิศเหนือ การจัดวางพื้นเผาบนเตาเชิงตะกอน เจ้าพิธีจะให้ผู้ชายช่วยกันจัดวางพื้นบนเชิงตะกอนเตรียมไว้ก่อน แล้วจึงนำศพออกเผาโดยนำฟืนมากองไว้แล้วนำด้ายสายสิญจน์พันเวียนซ้ายรอบกองฟืน 7 รอบ และขณะเผาศพนั้นมีพิธีกรรมเรียกว่า “โยนผ้าราไฟ” เป็นปริศนาธรรมให้เรียนรู้อาณัติของธาตุ โลกะ โทสะ โมหะ การทอดผ้าบังสุกุลศพเจ้าภาพจะมอบให้ใครทอดผ้าก็ได้ พระภิกษุรูปที่ชักผ้าบังสุกุลรูปสุดท้ายต้องทำหน้าที่สอนสามเณรบวชหน้าไฟ การกลับจากเผาศพเจ้าภาพจะมีน้ำล้างที่ผสมใบส้มป่อย หรือขมิ้นไว้ให้ผู้มาร่วมงานล้างมือล้างเท้าเพราะมีความเชื่อว่าเป็นการล้างสิ่งที่ไม่เป็นมงคล การเก็บอัฐิ พระภิกษุสงฆ์ 4 รูป จะให้ศีลบังสุกุลกรวดน้ำอุทิศส่วนบุญกุศลแก่ผู้ตายแล้วจึงเก็บกระดูกตามพิธีกรรมจะเก็บไว้ที่วัดหรือบรรจุกระดูกไว้ในเจดีย์

ชาวมอญเกาะเกร็ดถือว่าการตายเป็นเรื่องใหญ่ที่ทุกคนรู้จักผู้ตายต้องมาร่วมงานแม้จะอยู่ไกลเพียงใดเมื่อทราบข่าวจะต้องมาร่วมงานโดยไม่ต้องแจกบัตรเชิญแต่ด้วยอาศัยการบอกต่อ ๆ กัน นอกจากนี้ขณะตั้งศพไว้ที่บ้านทุกคืนเจ้าภาพจะเชิญท่านผู้รู้ไปอ่านหนังสือหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เป็นคติธรรมให้ผู้มาช่วยงานฟัง เพื่อเป็นคติเตือนใจและอยู่เป็นเพื่อนศพด้วย หลังจากการตาย 7 วัน จะมีการทำบุญ 7 วัน พิธีทำบุญครบ 7 วันนั้น ชาวมอญเกาะเกร็ดจะเตรียมอ่าง สำหรับกรวดน้ำใส่ของกินที่ผู้ตายชอบ และใส่ของกินของใช้ที่จำเป็น และสบงจีวรของพระไว้ในอ่าง กรวดน้ำ เมื่อทำบุญเสร็จแล้วจึงกรวดน้ำ ซึ่งจะมีพิธีปล่อยพระที่มอญเรียกว่า “เทาดะโยงจ้ำต” ถือว่าเป็นการทำบุญที่ยิ่งใหญ่เหมือนการสร้างพระพุทธรูปใหม่อีกหนึ่งองค์

พิธีศพถือเป็นหนึ่งในประเพณีชีวิตของชาวมอญที่มีการปฏิบัติตามขั้นตอนต่าง ๆ มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน หากบ้านไหนมีผู้เสียชีวิต ชาวมอญที่อยู่ในชุมชนเดียวกัน หรือรู้จักกันก็จะมี การช่วยเหลืองานศพกัน ชาวมอญได้ให้ความสำคัญเรื่องประเพณีงานศพมาก เพราะเชื่อว่าการได้ไปช่วยเหลืองานศพนั้นจะได้บุญ เพราะชาวมอญต่างมีความเชื่อในพุทธศาสนา ดังนั้นหากบ้านไหนมีผู้เสียชีวิต ชาวมอญในชุมชนเดียวกันต่างก็จะร่วมใจกันไปช่วยเหลืองานศพในบ้านนั้น ๆ อาทิ ช่วยทำอาหาร ล้างจาน หรือรับแขก การปฏิบัติเช่นนี้เป็นสิ่งที่ชาวมอญได้ยึดถือปฏิบัติกันมาตั้งแต่อดีต ถือได้ว่า การปฏิบัติเช่นนี้ยังคงมีอยู่ในชุมชนคนไทยเชื้อสายมอญที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ

ในการจัดพิธีงานศพของชาวมอญ ก่อนทำพิธีงานศพจะต้องดูลักษณะการตายของผู้ นั้นด้วย การทำพิธีงานศพในลักษณะใดขึ้นอยู่กับลักษณะการตายของผู้ นั้น เช่น แก่ตาย ถือว่าตายดี และ

ถ้าตายด้วยอุบัติเหตุหรือผูกคอตาย ถือว่าตายไม่ดี นอกจากนี้ยังต้องดูสถานะของผู้ตายด้วย เช่น เด็กผู้ใหญ่ พระสงฆ์ หรือฆราวาส หากเป็นพระผู้ใหญ่ จะจัดงานยิ่งใหญ่มาก ทั้งนี้ การตายนั้นมีทั้งการตายดีและการตายไม่ดี ซึ่งศพที่ตายไม่ดี คือศพคนที่ผูกคอตาย รถมชนตาย ถูกยิง ถูกแทงตาย จมน้ำตาย เป็นต้น ชาวบ้านจะเรียกคนตายประเภทนี้ว่า ศพตายโหง หากเป็นการจัดงานศพของผู้ที่ตายไม่ดีนั้นจะไม่มีการจัดงานศพใดๆ ทั้งสิ้น แต่จะเก็บศพไว้ภายในวัดก่อน โดยการนำศพใส่โลงและฝังไว้ 1 ปี หลังจากครบ 1 ปี ก็จะนำศพมาประกอบ พิธีกรรมต่าง ๆ ได้ตามประเพณีงานศพของชาวมอญ สาเหตุที่จะต้องปฏิบัติต่อศพที่ตายไม่ดีเช่นนี้ เพราะชาวมอญมีความเชื่อจากโบราณประเพณีว่า ศพคนตายไม่ดี ถ้าหากว่ามีการจัดงานต่าง ๆ ในขณะนั้น เชื่อว่าจะเกิด ความหายนะขึ้นภายในครอบครัว และยังเป็นเสียดจัญไร ทั้งนี้จะเกิดการตายไม่ดีขึ้นแกว่งค์ตระกูลไปจนถึง 7 ชั่วโมง ในส่วนของศพของคนที่ยายดี อาทิ ศพของผู้สูงอายุที่ตายด้วยโรคชรา หรือตายเพราะเจ็บไข้ได้ป่วย ธรรมชาติทั่วไป ศพคนตายประเภทนี้ ถือว่าตายดี โดยการตายดีนั้นมีเงื่อนไข 2 ประการคือผู้ตายต้องเป็นผู้สูงอายุและผู้ตายต้องตายด้วยโรคชราหรือเจ็บป่วยเพียงเล็กน้อย และจะต้องเป็นการตายในบ้านของตนเอง เพราะถ้าหากว่าไปตายนอกบ้าน คนมอญจะห้ามนำศพเข้าบ้านจึงทำให้จัดงานศพที่บ้านไม่ได้ ดังนั้นหากว่าคนมอญไม่สบายแล้วจะต้องไปรักษาที่โรงพยาบาล และหากไม่มีโอกาสจะรักษาให้หายได้ญาติพี่น้องก็จะนำตัวผู้ป่วยกลับมารักษาตัวที่บ้านจนกว่าจะถึงวาระสุดท้าย และจัดงานศพที่บ้าน

ส่วนใหญแล้วชาวมอญในชุมชนจะทราบประเพณีที่เกี่ยวกับประเพณีงานศพเป็นอย่างดี เพราะชาวมอญที่ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เติบโตในพื้นที่และยังคงอาศัยอยู่ในชุมชนมอญแห่งนี้ ดังนั้นจึงทำให้ชาวมอญทราบถึงความสำคัญและวิธีปฏิบัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการตายและการจัดงานศพ เมื่อบุคคลในครอบครัวมีคนตาย ญาติพี่น้องภายในบ้านก็ต้องบอกกล่าวเพื่อนบ้านที่อยู่ใกล้เคียง รวมถึงบอกญาติที่อยู่ไกลเพื่อส่งข่าวการเสียชีวิต เพื่อมาช่วยเหลืองานศพ เพราะถือว่าเป็นธรรมเนียมโบราณที่เรื่องการตายเป็นสิ่งสำคัญจะต้องบอกกล่าวกัน คนที่มาช่วยงานจะแบ่งหน้าที่กันเพื่อแบ่งเบาภาระของลูกหลานเจ้าของงาน ไม่ว่าจะเป็น การอาบน้ำศพ วิธีจัดการมัดศพตราสังข์ หามศพลงในโลง การฝังศพหรือพิธีกรรม การหามศพไปวัดเพื่อทำพิธี เป็นต้น⁹

ชาวมอญจะยึดถือในความเชื่ออย่างมาก คติความเชื่อที่ปรากฏในพิธีต่าง ๆ ของชาวมอญนั้น มาจากวัฒนธรรม ประเพณีที่สอดคล้องกับพระพุทธศาสนาและผี เป็นส่วนใหญ่ พิธีมอญร้องไห้เป็นพิธีที่จัดทำขึ้นโดยมีความเชื่อว่าการรำพึงรำพันถึงคุณงามความดี ความตั้งใจของผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว เพื่อให้ผู้ที่ไม่รู้จักได้รับรู้และเป็นการแสดงความกตัญญูอย่างหนึ่ง ซึ่งผู้ที่มาร้องไห้นั้นจะได้รับบุญกุศลด้วย ในพิธีโยนผ้าราไฟ เป็นการโยนผ้าขาวข้ามศพไปมา 3 ครั้ง เพื่อแสดงให้เห็นถึงธรรมะ

⁹ เกตุอัมพร ชันอินทรงาม “การศึกษาพิธีกรรมเกี่ยวกับความตายของชาวมอญเกาะเกร็ด”, สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2550) หน้า 37

ของพระพุทธเจ้าที่มีความประเสริฐที่สุด แต่ก็สามารถละเว้น หรือข้ามไปข้ามมาได้ และแสดงให้เห็นถึงแก่นแท้ของการปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา อีกหนึ่งพิธีที่มีความเชื่อว่าเป็นการบวงสรวงดวงวิญญาณของผู้ที่ล่วงลับ และรำลึกถึงบรรพบุรุษของชาวมอญในอดีตกาล คือพิธีรำสามภาค เป็นพิธีโบราณที่อาจจะพบเจอได้ไม่มากนัก เป็นพิธีที่สืบทอดมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จะปรากฏทั้งในงานมงคล และอวมงคล¹⁰

วัตถุดิบของที่ใช้ในพิธีกรรมเกี่ยวกับความตายเป็นสัญลักษณ์ที่สัมพันธ์กันตามความเชื่อของชาวมอญ เช่น การเตรียมของมาช่วยงานจะไม่นำของที่มีเครือเถา ไม้เลื้อย เพราะเชื่อว่าจะมีคนตายอีก การเซ็ดตัวศพใช้ผ้าขาวเป็นสัญลักษณ์ของความบริสุทธิ์ เติงที่นำศพมาตั้งก็มีวิธีการทำเตียง ลือความหมายต่าง ๆ เป็นคตินิยม แหวงที่ไว้ตรงช่วงท้องของศพ หมายถึงความห่วงกังวลในทรัพย์สมบัติ เป็นบ่วงมาร ถ้ารู้เท่าไม่ถึงการณ์ก็จะถอนตัวยาก กรรไกร เป็นการตัดซึ่งกิเลส ผ้าที่ใช้เซ็ดศพต้องใช้ผ้าขาวที่ลือถึงความบริสุทธิ์ ซึ่งวัตถุดิบของที่ใช้ในพิธีกรรมนั้นเป็นปริศนาธรรมที่มีคุณค่าของชาวมอญเกาะเกร็ด¹¹

5. องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ประเพณีงานศพ เป็นประเพณีที่ชาวมอญให้ความสำคัญและยึดถือปฏิบัติต่อกันมา การปฏิบัติตามขั้นตอนต่าง ๆ ล้วนแล้วยังปรากฏให้เห็นอยู่ในชุมชนที่มีคนไทยเชื้อสายมอญอาศัยอยู่ พิธีกรรมของประเพณีงานศพบางขั้นตอนจะมีความเหมือนกันกับคนไทย สิ่งหนึ่งเนื่องมาจากการนับถือศาสนาพุทธเหมือนกัน และในส่วนที่มีความแตกต่างกันนั้น มาจากความเชื่อที่มีลักษณะเฉพาะและสืบทอดมา จากบรรพบุรุษมอญที่ได้ยึดถือปฏิบัติกันมาสู่รุ่นลูกหลาน ความแตกต่างของพิธีกรรมแสดงให้เห็นถึงรายละเอียดที่เป็นความเชื่ออย่างแท้จริงของชาวมอญ เช่น การนิมนต์พระมาสวดศพ เป็นภาษามอญ การสร้างบันไดผี รวมถึงการมีวงปี่พาทย์มอญมาบรรเลงเพื่อลดความเศร้า และที่สำคัญคือชาวมอญให้ความสำคัญกับการทำบุญ คือการช่วยเหลืองานศพ เพราะถือว่าการทำบุญและทำกุศลให้กับผู้ตายเป็นครั้งสุดท้าย

¹⁰ เฉลิมศักดิ์ บุญมานำ, “มอญ ร้องไห้”, วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2556: 35-38.

¹¹ เอ็ด ภิรมย์, เกาะเกร็ด, (กรุงเทพมหานคร: เอ็น.พี.สกรีนพริ้นติ้ง, 2542), หน้า 15.

เอกสารอ้างอิง

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.
- จวน เครือวิชฌยาจารย์. **วิถีชีวิตชาวมอญ**. กรุงเทพมหานคร: ด้านสุทธาการพิมพ์, 2537.
- ชมรมเยาวชนมอญกรุงเทพ. **จดหมายเหตุชาวไทยเชื้อสายมอญ: บำเพ็ญกุศลถวายสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ตามลัทธิธรรมเนียมมอญ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2551.
- ปรานี วงษ์เทศ. **พิธีกรรมเกี่ยวกับความตายในประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2434.
- พิศาล บุญผูก. **ปีพาทย์มอญรำ**. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2558.
- พิศาล บุญผูก. **รำมอญในสงกรานต์บางกระดี่**. กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร, 2537.
- สุเอ็ด คชเสณี. **วัฒนธรรมประเพณีมอญ**. กรุงเทพมหานคร: เทคโปรโมชันแอนด์แอดเวอร์ไทซิ่ง, 2543.
- อลิสรา รามโกมุท. **เกาะเกร็ด: วิถีชีวิตชุมชนรามัญริมน้ำเจ้าพระยา**. กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร, 2542.
- เอ็ด ภิรมย์. **เกาะเกร็ด**. กรุงเทพมหานคร: เอ็น.พี.สกรีนพริ้นติ้ง, 2542.
- เกตุอัมพร ชั้นอินทรงาม. “การศึกษาพิธีกรรมเกี่ยวกับความตายของชาวมอญเกาะเกร็ด”. **สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทร วิโรฒ, 2550.
- เฉลิมศักดิ์ บุญมานำ. “มอญ ร้องไห้”. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์: มหาวิทยาลัยขอนแก่น**, 2556.
- อิมธิรา อ่อนคำ. “ประเพณีงานศพของชาวมอญกับความเชื่อที่สืบทอดอย่างเข้มแข็งในสังคมไทย”. **วารสารบริหารธุรกิจและสังคมศาสตร์: มหาวิทยาลัยรามคำแหง**. ปีที่ 2 ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม 2562.

